

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

_____ д.е.н., професор А.Д. Діброва

“15” червня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри економіки

Протокол № 5 від “27” травня 2021 р.

Завідувач кафедри

_____ д.е.н., професор Байдала В.В.

”РОЗГЛЯНУТО ”

Гарант ОП «Економіка підприємства»

_____ к.е.н., доцент Степасюк Л.М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ”

Спеціальність 051 Економіка

Освітня програма Економіка підприємства

Факультет економічний

Розробники: Єрмаков О.Ю., д.е.н., професор;

Нагорний В.В., к.е.н., доцент;

Рубан О.О., к.е.н., асистент

Київ – 2021

1. Опис навчальної дисципліни

„Основи наукових досліджень в економіці”

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>051 Економіка</i>	
Освітня програма	<i>Економіка підприємств</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	<i>Залік / Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	3,4/2СТ	3/2СТ
Семестр	5-6	5-6
Лекційні заняття	15 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	15 год.	6 год.
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	90 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	— год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3 год. 5 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета даної дисципліни полягає у висвітленні теоретичних основ, питань методології, методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності в економіці, тобто теоретичного й практичного підґрунтя для ефективного проведення наукових досліджень студентами економічних спеціальностей.

Вивчення даної дисципліни базується на діалектичному методі пізнання та загальноекономічних законах і має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, економіка підприємства, економіка сільського господарства, організація і планування виробництва, менеджмент та іншими економічними науками тощо.

Основними формами вивчення даної дисципліни є: лекції, практичні заняття, а також самостійна робота студентів.

Завданнями курсу є: формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок з методології, методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності в економіці з широким використанням навчально - методичної та додаткової наукової літератури.

Закріплення знань забезпечується шляхом виконання передбачених навчальною програмою завдань. В основу практичних занять покладена робота студентів по індивідуальних завданнях під керівництвом викладача.

За навчальним планом для вивчення дисципліни відводиться 30 аудиторних години робочого часу, в т.ч. 15 годин лекційного курсу та 15 годин практичних занять. Для визначення рівня засвоєння знань і рейтингу з дисципліни розроблено комплекти тестів, контрольних питань та індивідуальних завдань. Дані матеріали підготовлені відповідно до змістових модулів:

1. Методологія і методи економічного дослідження. Теми: Наука і наукове дослідження. Основні положення наукової методології. Загальні методи наукових досліджень. Спеціальні методи економічних досліджень.

2. Основи організації наукових досліджень. Теми: Організація наукового дослідження. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Підготовка і оформлення наукових робіт. Бакалаврська і магістерська роботи як кваліфікаційні дослідження

Підсумковим видом контролю знань є залік за тестовими технологіями відповідно до програми навчальної дисципліни.

В результаті вивчення даної дисципліни студенти повинні знати:

- основи наукознавства і методик наукових досліджень конкретних проблем;
- основи методології і методи економічного дослідження;
- основи організації наукових досліджень в економіці в цілому та аграрній сфері зокрема;
- особливості підготовки і оформлення наукових робіт економічного профілю.

На підставі одержаних знань студент повинен вміти:

- активізувати творче мислення;
- володіти фундаментальною, загальнонауковою, конкретно-науковою методологією та економічними методами дослідження з метою забезпечення реалізації в навчальному процесі принципів об'єктивності в оцінці економічних фактів, явищ, подій;
- опанувати методи і прийоми наукового розв'язування задач, пов'язаних із впровадженням новітніх досягнень для підвищення ефективності господарської діяльності аграрних підприємств;
- раціонально організувати інтелектуальну працю;
- навчитися розробляти наукові проблеми, писати наукові статті, роботи, застосовуючи при цьому нові інформаційні технології та програмне забезпечення;
- навчитися узагальнювати результати наукових досліджень, моделювати експерименти та превентивно визначати напрями досліджень;
- здійснювати апробацію, впроваджувати та розраховувати економічну ефективність результатів наукових досліджень.

- сприяти реалізації знань, навичок, творчого мислення в навчальному процесі, навчально-дослідницької та подальшої науково – дослідницької діяльності майбутніх спеціалістів - економістів.

Навчальна дисципліна забезпечує формування ряду компетентностей:

1. загальні компетентності:

- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

2. фахові компетентності:

- СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- на міжнародному рівнях.
- СК2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.
- СК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.
- СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.
- СК7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.
- СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.
- СК9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.
- СК10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.
- СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

- СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.
- СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для: – повного терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	Денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Методологія і методи економічного дослідження														
Тема 1. Наука і наукове дослідження	1	12	1	1	-	-	10		0,5	0,5	-	-	8	
Тема 2. Основні положення наукової методології	3	14	2	2	-	-	10		0,5	0,5	-	-	10	
Тема 3. Загальні методи наукових досліджень	5	16	2	2	-	-	12		1	1	-	-	10	
Тема 4. Спеціальні методи економічних досліджень	7	17	2	2	-	-	13		1	1	-	-	10	
Разом за змістовим модулем 1	59		7	7	-	-	45	44	3	3	-	-	38	
Змістовий модуль 2. Основи організації наукових досліджень														
Тема 1. Організація наукового дослідження	9	14	2	2	-	-	10	11	0,5	0,5	-	-	10	
Тема 2. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	11	14	2	2	-	-	10	11	0,5	0,5	-	-	10	
Тема 3. Підготовка і оформлення наукових робіт	13	16	2	2	-	-	12	12	1	1	-	-	10	
Тема 4. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження	15	17	2	2	-	-	13	16	1	1	-	-	10	
Разом за змістовим модулем 2	61		8	8	-	-	45	46	3	3	-	-	40	
Усього годин	120		15	15	-	-	90	90	6	6	-	-	78	

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наука і наукове дослідження	1
2	Основні положення наукової методології	2
3	Загальні методи наукових досліджень	2
4	Спеціальні методи економічних досліджень	2
5	Організація наукового дослідження	2
6	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2
7	Підготовка і оформлення наукових робіт	2
8	Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження	2

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що являє собою наукове дослідження?
2. Дайте визначення поняття „Теорія”.
3. Які існують функції наукових теорій?
4. На яких базових положеннях ґрунтується поняття “система”?
5. Що означає поняття Закон?
6. Як може бути представлена типова логічна структура наукового дослідження?
7. Що являє собою Системний підхід (системний аналіз і синтез)?
8. Що означає поняття «Наукова діяльність»?
9. На чому базується системний підхід в наукових дослідженнях?
10. Які існують принципи системного підходу в наукових дослідженнях?
11. Що являє собою Теза?
12. Що означає поняття “системний аналіз”?
13. Що має забезпечити робоча гіпотеза?
14. Які основні критерії визначення якості інформації в науковому дослідженні?
15. Що являє собою наукова стаття?
16. Які вихідні джерела наукової інформації ви знаєте?
17. Що являє собою робочий інструментарій, який використовується в наукових дослідженнях?
18. Дайте визначення терміну Закономірність.
19. Які існують підходи до класифікації наук?
20. Що являє собою наукова концепція?
21. Що означає поняття “гіпотеза”?
22. Дайте визначення поняття "методологія наукового дослідження".
23. Які принципи наукової методології ви знаєте?
22. Що являє собою Теорія?

23. Що являє собою діалектика у сучасній методології науки?
24. Перелічте основні групи загальних методів наукових досліджень?
25. Які існують групи законів наукових досліджень в економіці?
26. Які закони належать до логічних?
27. Що передбачає закон виключеного третього?
28. Що являє собою Парадокс?
29. На яких принципах формується наукова теорія в економіці?
30. Які методи належать до методів наукового пізнання?
31. Перелічте загальнонаукові методи наукових досліджень в економіці.
32. Що являють собою методи теоретичного дослідження?
33. Визначте методи теоретичного дослідження?
34. Що означає поняття “робоча методика”?
35. За якими критеріями класифікують спостереження у наукових дослідженнях?
36. Які методи наукового пізнання ви знаєте? Наведіть їх суть і характеристика.
37. Які існують умовиводи?
38. Що являє собою Наукова ідея?
39. За якими основними ознаками класифікують види економічного аналізу?
40. Для чого потрібне групування у наукових дослідженнях?
41. Що означає поняття Методологія?
42. Які методи інформаційно-логічного аналізу ви знаєте?
43. Що означає Метод порівняння?
42. Що являє собою Індексний метод?
43. Наведіть визначення Балансового методу.
44. Дайте визначення Методу функціонально-системного підходу.
45. Які методи використовують для перевірки робочої гіпотези?
46. Що таке Моделювання?
47. Для чого застосовуються економіко-математичні методи аналізу?
48. Яке призначення мають Статичні, Динамічні та Аналітичні моделі?
49. Надайте визначення поняття Методика?
50. Назвіть ознаки синергетичних систем:
51. Яка мета факторного аналізу?
52. Що являють собою такі складові графічного методу, як Графік, Графічний образ та Поле графіка?
53. Що є основними елементами, які формують зміст мети дослідження?
54. Які основні види наукових публікацій ви знаєте?
55. Перелічте структурні елементи наукової статті:
56. Які є складові процесу накопичення та обробки наукової інформації?
55. Що являє собою Монографія?
56. Що являє собою конференція?
57. Що означає поняття Аргументація?
58. Що являє собою магістерська робота?
59. З чого розпочинається магістерська робота?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Що являє собою наукове дослідження?

Цілеспрямоване пізнання, результатом якого виступають система понять, законів і теорій чи розробка та використання найбільш раціональних форм і методів пізнання.

2. Яка з наведених відповідей найбільше відповідає поняттю „Теорія”?

1	Система поглядів, теоретичних положень, основних тверджень щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною ідеєю.
2	Духовне, розумове відображення і відтворення об'єктивної реальної дійсності.
3	Структурована система достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта пізнання.
4	Думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки.

3. Назвіть функції наукових теорій:

	У бланку відповідей впишіть правильну відповідь
--	---

4. Що виражають такі поняття:

1. Закон.	A. Два протилежні твердження суджень, кожне з яких є переконливим доказом.
2. Закономірність.	B. Певний внутрішній суттєвий зв'язок явищ, процесів і особливостей матеріальних об'єктів.
3. Парадокс.	C. Певна впорядкованість подій, відносна постійність головних детермінуючих факторів.

5. Як може бути представлена типова логічна структура наукового дослідження:

1	Послідовністю «гіпотеза – проблема – теорія».
2	У вигляді послідовності: «ідея – гіпотеза – теорія».
3	У вигляді ланцюга такої послідовності: «проблема – гіпотеза – теорія».
4	Послідовністю «теорія – гіпотеза – проблема».

6. Системний підхід (системний аналіз і синтез) — це:

1	Засіб подолання складності.
2	Вивчення економічних об'єктів, які трактуються як складні і (або) великі системи.
3	Сукупність узагальнюючих положень, що утворюють науку або її розділ.
4	Спосіб зафіксувати відносно простими засобами всю складність реальності.

7. Дайте визначення поняттю „наукова діяльність”

..., спрямована на здобуття і використання нових знань.

8. На чому базується системний підхід в наукових дослідженнях?

Вивченні економічних об'єктів чи використанні відповідних принципів.

9. Що являє поняття “системний аналіз”?

1	Порівняння ситуації, яку вивчають, з ідеальним варіантом.
2	Формування цілей функціонування системи.
3	Взаємопов'язана, визначена метою розв'язання великомасштабної проблеми, сукупність багатьох методів і засобів, об'єднаних певною послідовністю.
4	Вибір оптимальних альтернатив шляхом використання оптимізаційних математичних методів, методів експертних оцінок, методів прогнозування тощо.

10. Яке призначення мають наступні моделі?

1. Статичні.	A. Відображають зміну об'єкта дослідження з плином часу та застосовуються для перевірки гіпотез, визначення майбутніх параметрів системи (процесу або явища).
2. Динамічні.	B. Це алгебраїчні вирази або рівняння з системою обмежень, постійними та змінними членами, які внаслідок переваг формалізації є зручними для використання та інтерпретації результатів.
3. Аналітичні.	

6. Методи навчання.

Вивчення даної дисципліни базується на діалектичному методі пізнання та загальноекономічних законах і має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, економіка підприємства, економіка галузей національного господарства, організація і планування виробництва, менеджмент, статистика та аналіз, іншими економічними науками тощо.

Основними формами вивчення даної дисципліни є: лекції, практичні заняття, а також самостійна робота студентів.

7. Форми контролю.

1.1. Робоча навчальна програма курсу «**Основи наукових досліджень**» передбачає здачу індивідуальних навчально-дослідних завдань з таких модулів:

А. **Методологія і методи економічного дослідження.** Теми: Науково-технічна діяльність в галузях національної економіки. Основні положення наукової методології. Загальні методи наукових досліджень. Спеціальні методи наукових економічних досліджень.

Б. **Основи організації наукових досліджень в економіці.** Теми: Організація наукового дослідження. Інформаційне забезпечення наукових досліджень в економіці. Підготовка і оформлення наукових робіт. Бакалаврська і магістерська роботи, як кваліфікаційні дослідження.

1.2. **Експрес-опитування (фронтальне опитування)** по лекційному курсу, який викладається - проводиться письмово за 7-10 хвилин до закінчення лекції. При невеликих затратах часу він дає можливість виявити засвоєння студентами матеріалу по тій чи іншій темі або її розділу. Окрім того, при цьому проводиться систематичний контроль відвідування лекцій.

Проведення експрес-опитування дозволяє виконати одночасно чотири функції:

- контролюючу (контроль знань та паралельно присутніх на лекції);
- організуючу (студент систематично читає матеріал та уважно слухає лекцію);
- навчальну (організує студента та дає можливість себе контролювати);

- розвиваючу (легко засвоюється матеріал або виникають додаткові запитання). Дана перевірка знань є корисною не лише для студента, а й викладача, який систематично відчуває стан засвоєння тієї чи іншої теми або її питання.

1.3. Враховується активність студентів на заняттях, участь в дискусіях та в обговоренні проблемних питань, які ставляться на заняттях.

1.4. При виконанні згаданих форм контролю враховується також і відвідування лекційних і практичних занять: лише студент, який не має пропусків (за винятком хвороби), може претендувати на здачу заліку за результатами контролю знань.

8. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання студента відбувається згідно положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.02.2019 р. протокол № 7 з табл. 1.

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

Оцінка національна	Рейтинг студента, Бали
Відмінно	90 – 100
Добре	74 – 89
Задовільно	60 – 73
Незадовільно	01 – 59

9. Методичне забезпечення та рекомендована література.

Основна література:

1. Єрмаков О.Ю., Погрішук Г.Б., Чернодон В.І. Основи методології наукових економічних досліджень: Навчальний посібник. – Тернопіль: «Підручники і посібники», 2010. 290с.
2. Єрмаков О.Ю., Ярковий А.О. Основи наукових досліджень в економіці. Навч.-мет. посібн. К.:ЦП «Компринт», 2013.- 56с.
3. Єрмаков О.Ю. Основи наукових досліджень в економіці: Навчальний посібник з грифом МОН. – Київ: ЦП «Компринт», 2015. 178 с.
4. Єрмаков О.Ю., Ярковий А.О. Нагорний В.В. Практикум з основ наукових досліджень в економіці: Навчальний посібник. К.: Компринт, 2017. – 290с.
5. Ладанюк А.П., Власенко Л.О. Кишенько В.Д. «Методологія наукових досліджень» Навчальний підручник. – Ліра-К. 2018. – 392 с.
6. Шейко В.М., Кушнарєнко П.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. Київ: «Знання - Прес», - 2002. - 293с.
7. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 254 с.
8. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень :Навчальний посібник / О.В. Крушельницька. -К. : Кондор, 2006. -206 с.
9. Основи наукових досліджень: конспект лекцій / укладач Е. В. Колісніченко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – 83 с.
10. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
11. Основи наукових досліджень: науково-допоміжний бібліографічний покажчик / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Наукова бібліотека ; укладачі: І. О. Железняк, В. В. Косенко ; редактор В. В. Косенко ; передмова В. В. Косенко. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. – 284 с.
12. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. – Тернопіль, 2014. – 272 с.
13. Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
14. Стеченко Д.М., Чмир О.С, С79 Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 317 с.
15. Ростовський В.С. Основи наукових досліджень та технічної творчості: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ В.С.Ростовський, Н.В. Дібрівська ; -К.: ЦУЛ, 2009. -95 с.

Додаткова література:

1. Єрмаков О.Ю., Нагорний В.В. Методичні вказівки для вивчення дисципліни "Основи наукових досліджень в економіці" для студентів ОС "Бакалавр" спеціальності "Економіка". К.: ЦП Компринт, 2018. 57 с.
2. Єрмаков О.Ю., Нагорний В.В. Методичні вказівки для вивчення дисципліни "Основи методології наукових економічних досліджень" для студентів ОС

- "Бакалавр" спеціальності «Облік і оподаткування». К.: ЦП Компрінт, 2018. 57 с.
3. Єрмаков О.Ю., Ткачук В.А., Балан О.Д. та інші Методичні вказівки для написання бакалаврських робіт для студентів ОС "Бакалавр" спеціальності "Економіка" К.: Вид. «Нова столиця», 2019. 50 с.
 4. Єрмаков О.Ю., Ткачук В.А., Балан О.Д. та інші Методичні вказівки до проходження виробничої практики для студентів ОС "Магістр" спеціальності "Економіка" вибірковий блок «Економіка праці та соціальне партнерство» К.: Вид. «Нова столиця», 2019. 44 с.
 5. Єрмаков О.Ю., Ткачук В.А., Балан О.Д. та інші Методичні вказівки щодо виконання та захисту магістерських робіт для студентів ОС "Магістр" спеціальності "Економіка" К.: Вид. «Нова столиця», 2019. 45 с.
 6. Єрмаков О.Ю., Ткачук В.А., Балан О.Д. та інші Методичні вказівки до проходження навчальної практики для студентів ОС "Магістр" спеціальності "Економіка" вибірковий блок «Економіка праці та соціальне партнерство. К.: Вид. «Нова столиця», 2019. 26 с.
 7. Єрмаков О.Ю., Ткачук В.А., Байдала В.В. та інші. Методичні вказівки для написання бакалаврських робіт для студентів ОС "Бакалавр" спеціальності "Економіка". К.: Вид. «Нова столиця», 2021. 54 с.

Навчальні посібники, методичні вказівки та конспект лекцій з даного курсу додаються.